

Hellitus- ja hüüdnimed – meie isiklik varandus

Mare Kõiva

Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristika osakond

Lasteaiaõpetajate eesti keele koolitusseminar

30. jaanuaril 2014 Tartus

Täna jutuks

- Üldvaateid hüüd- ja hellitusnimedest
- Sugulusrühmad ja perekond + kitsam sõpruskond + klassis /kollektiivis kasutatud nimed + omavõetud ja antud nimed
- Peamine aineestik: Konkreetseid näiteid noortepärimusest

2007 koolipärimus, 17 000 lk, 382 tihedat arvutilehekülge sellest on teemal hüüdnimed ja hellitusnimed. Peamine aineestik laste endi nimed, aga kuna küsiti ka õpetajate kohta, siis teavet ka selle kohta.

Hüüdnimi pärisnime asemel, varjatud nimed

- Omakeelse nime puudumine, keelatud või pole tavaks. 1960. aastatest paljudel rahvustel nimeliikumine, et passis, ametlikes dokumentides ja haudadel oleks kirjas inimese omakeelne nimi – saamid, indiaanlased, Venemaa rahvad ja rahvused, soomeugrilaste nimed – Irina – Orina.
- Suurtel rahvusrühmadel 1970. aastatel – paralleelnimed: omakeelsed ja ingliskeelsed nimed, nt iirlastel, kõmridel
DOG - Diarmuid O'Quillain iiri nimi
- Võib olla osa assimileerimispoliitikast, sel juhul nn omakeelsed nimed on kasutusel kodus ja rahvusrühma keskel. Transilvaanias Rumeenia ungarlastel poliitilise sunni tõttu rumeenia ja ungari nimi. Bulgaarias 1944-1989 oli keelatud minoriteetidel, sh türklastel oma nime kasutamine.

Hüüdnimed, hellitusnimed

- Asendusnimi või täiendus nimele – humoristlik ja sõbralik hüüdnimi, mis antakse lähedastele sõpradele
- Lähisuhted armastatu, väikelastega, lemmikloomadega – hellitusnimed
- Lühendatud ees- ja perenimed;
- Deminutiivid

Sageli hüüdnimesid seostatakse väiksusega, oluline emotsioonide või läheduse väljendamine.

Tunnustuseavaldus, samas osa on naeruvääristavad

- Suuremad kattumisalad on veel pseudonüümide, tiitlite ja staatusenimedega.
- Tunnustatud lühendnimed, millest eestlastel osa on käibel ametlike nimedena

Saamuel – Saamu, Sammu

Kati, Nete, Sander, Sass,

Nimi vanas traditsioonis

- Nimelaulud – handid, mansid
- Unes nähtud,
- Käel kaalumised
- Mille peale vaibub nutt
- Kelle nägu on sünnihektel
- Vanemate nimi (eriti kui rohkem laopsi ei soovitud
- Vanavanemate nimi – sama hing pöördub tagasi
- Nimevahetamine – kui inimene on haige, laps viril või põdur – seletus: sai vale nime, nimi tuleb vahetada.

Tänapäeval samuti _ maria, teise usku ristimine, nt katoliku usku, laps /täiskasvanu saab lisanime või keskmise nime Karin Maria

Maria, Karl Maria

Valitsejad ja kuulsused

- **Valitsejatel ja sõjapealikel**

Ivan V Julm, Aleksander Suur, Peeter Suur

- **Sportlastel hüüdnimed**

Osalt lühendid perekonnanimest või eesnimest, aga ka staatuse nimed Kuningas, King, Sultan jne.

Jalgpalluritest Los = Dmitri Loskov ; "Mary Poppins" = Alan Shearer

Jalgratturid The Animal = Ellen van Dijk, Afro-Bob, Lendav
Hollandlane = Robert de Wilde

- **Superstaarid**

Prince, Madonna, Lady Gaga

Hüüdnimi: suuline pärisnimi - kohanimi + eesnimi jm

Päritolukoha või elukoha järgi, külades tänaseni tava talunime järgi kutsuda

Käomatsi Sander ja Käomatsi Niina, Käomatsi lapsed,

Kõvera Juhan

Niidi Ilmar

Ka kirjanikunimena – Kauksi Ülle

- Ortodoksetel setu aladel nt naised nimetati mehe järgi
Toomase Anna

Perekonnad ja dünastiad:

- Juuniorid ja seeniorid

Hans H. Luik

Hans Luik juunior

Henry Jenkins V

Esimene kandja on Seenior, Suur, Vana

Sama kehtib laste kohta:

nt vanim lastest on Vana

Väiksed – nooremad õed ja vennad

Sotsiaalne seisund või tiitel

- Hüüdnimed, mis iseloomustavad ametit, sotsiaalset seisundit või tiitlit, mõnikord ka isikuomadustega seotud

Madam, Boss, Massa

Doonor – rahakas ülalpidaja; Kondisaagija – arst;
Geenius, Taibu, Einstein

Hüüdnimedena toimivad veel:

- Tuntud nimed: Napoleon, Hitler
- Fiktsioonid: Zurgutt, DarkLord, Sakura

Füüsilised omadused, isiksus, elustiil

- Kaal: Paks, Rasvamagu, Jalgpall
- Juuksevärvi või omaduste järgi: Punapea, Rebane
- Taibutu, naiivne: Kohuke, Blond, Blondu
- Stiil: Hipi, Punkar, Goot, Lotte
- Isiksuseomadused: Lobamokk, Närvipundar, Ajustrust, Aju, Entsüklopeedia, Einstein

Lühendused pikematest nimedest

- esimene silp: Liispet – Liis, Kevin – Kev,
- harvem tagumine silp või midagi keskelt (meil tavanimedena, nt Margareta – Mare, Reet, Reeda)
- Inglisepäraseid mugandused: Evi – Iiv, Evvy; Ivo - Iff
- Lühendnimi, hellitusnimi: -ke, kene lõpuga
- Keskmise nime kasutamine
- Aga kasutusel ka täispikad eesnimed
- Nimekombiatsioonid ja moonutused
- Perekonnanimed hüüdnimena või tuletised sellest
- Perekonnanime v eesnime võõrapärastamised

Nimi meie kõrval

- *Nimetalju ma ei salli* Ülo Tedre
Tedrepulmad, tedremängud
- Mõlemale soole sobivad nimed
Kait – tüdruku ja poisinimi
Kaitti – poisinimi
- Hüüdnimena vastassoo nimi:
- Peedu, Peeter, Lauri – millegagi hakkama saanud tüdruk, vallatu tüdruk, sisering
- Paula – Paul – lihtsalt sõpruskonna poolt kasutatav mehenimi

Nimi meie kõrval

- Nimemängud, üks produktiivseid võtteid: ümbernimetamised võõrkeelde, mis heal juhul annavad humoristliku lisakvaliteedi. Eriti produktiivne on olnud vene keel, mida annab kasutada mitmeplaaniliselt:

Kattai – Katajev

Kalju – Kaljonok

Aga nt 19. sajandi kirjasaatjatel: Caligula,

- Patronüümide kasutamine, samuti humoristliku efekti saavutamiseks:

Gans Gansovitš – Hans Hansu poeg

Nimi meie kõrval

- Teatud nimeloome ja püsivad hüüdnimed võivad areneda mängulisteks, neid saab kasutada humoristliku meeleolu tekitamisel, kõneregistrite vahetamisel kui sotsiolingvistilisi vahendeid. Mõned näited:
- Perekonnasisesed hüüdnimed lastel omavahel: 2 venda ja õde: Paks (vanem vend) , VäikePaks (noorem vend), Sass (noorim laps, õde)

Nende lapsed vastavalt õelapsed – VäikeSassid, väikepaksud, pisipaksud

- Seos välimusega puudub, **Paks** = esimene, pealik, kõhn

Nimi meie kõrval

- Siseringinimed, millega inimesed kutsuvad üksteist sisingis, kutsub oma lähikonda :

Jänes, Rebane, Siil (ja Siilipojad)

- **Kahe nime ühendamisel ühendnimi sõprade kohta**

Mare ja Helle – Marelle

Maria ja Larissa – Marissa

- **Sõpruskonna või rühma koondnimed:**

UKU jüngrid – kindel klass, klassijuhataja järgi

- Sassid – teatava firma meestöötajad
- Mustad, tiblاد, aserid

Nimi meie kõrval

- Siseringinimed, millega kutsub oma lähikonda :
Jänes, Rebane, Siil (ja Siilipojad)
- **Kahe nime ühendamisel ühendnimi sõprade kohta**
Mare ja Helle – Marelle
Maria ja Larissa – Marissa
- Sõpruskonna või rühma koondnimed:
UKU jüngrid – kindel klass, klassijuhataja järgi
- Sassid – teatava firma meestöötajad

Nimi meie kõrval

hellitusnimed

- lühike deminutiivne vorm pärisnimest, mida kasutatakse intiimsemas situatsioonis, sõprade vahel või perekonnas. Siseringi nimedest osa on inetud, peletavad või alandavad - Paksu, Lödi, Tatt, Tatikas, Pätt, Jospel, Nospel, Pintsel, Moosinägu
- Reduktsioon - pikad nimed lühendatakse
- Lühendvormid eesnimedest, tihti esimene silp:
Joosep → Joss

Nimi meie kõrval

- Oluliselt erinevad kinnistunud nimed:

inglise keeles nt

Charles → Chuck, Chaz, Chic , Christopher, Christine → Kit , Dorothy → Dot, Dottie

Ivan → Vanja, Ivanushka, Vanechka, Van'ka, Vanjyusha

Kirill → Kiryusha, Kirya

Konstantin → Kostya, Kosten'ka, Kostik, Kost'ka, Kotya

Ksenja → Oksanka, Ksana, Sana, Ksyuha, Ksyusha

Ljudmila → Lyuda, Mila

Mihhail → Miša, Mišenka, Mišetška, Mišanja, Miška, Mišutka, Mihha

Nadežda → Nadja, Nadka, Nadenka, Nadjuša

Natalia → Nataša, Nata, Natašenka, Natahha, Natusjenka, Natusik, Nataška

Nikolai → Kolja, Kolenka, Koljunja, Nikolenka, Nikolaša, Kolka, Koljan

Nimi meie kõrval

Juhan → *Juku*

Mihkel → *Mikk, Miku*

Aleksander → *Sass, Leks, Sander, Sannu*

Sander → *Sannu*

- Õigeusu ja kirikuslaavi nimede kinnistunud lühendid:

Oksana – Okse

Od'e

Nikolai – Miku

Antonina – Niina

Nimi meie kõrval

- Pent 10 a.

Meil on palju hüüdnimesid nagu näiteks minu oma on „Kunde“, teistel on veel sellised hüüdnimed: Kusti, Kassu, Sassu, Patu, John, Luts, Krissu, Mardu, Aasu.

- * Jürgen, 11. a.

Minu hüüdnimi on Jürka või Jürks. Hüüdnimesid saab panna kõigile, kelle nime saab lühemaks moondada.

Nimi meie kõrval

- Loomad (tihti deminutiivsed vormid, loomapojad, kergelt iseloomustavad vormid jm): Konnapoeg, Konnake, Putukas, Mutukas, Mõmmi, Karuke, Hundu, Sisalik,
- Pisikesed esemed: Täpik, Nööp, Nööbike, Nöpsik, Prooton, Aatom
- Võrdsustavad või iseloomustavad: Kutt, Pätu, Pätt
- Filminimed
- Hüüdnimed internetikeskkonna nimede põhjal:

Näited: Tallinn – Anastassia, 16 a

- Kunagi kutsuti mind Nastikuks, Nuustikuks, Pasteediks. Praegu vahel ka Suspenjaks või Tjuhaks.

Nastikuks kutsuti mind koolis 3.-4. klassis.

Nuustikuks kutsuvad mind naabermajade väikesed lapsed, kellega ma suviti mängisin. Vahel on praegugi armas kuulda, kuidas keegi karjub : „Oii, Nuustiiiiik!“

Hüüdnime „Pasteet“ sain, kui käisin malevas. Ühed tüdrukud mõtlesid mind öösel üles äratada (niisama, nalja pärast) ka küsisid: „Mis teed?“, mille peale ma une pealt vastasin: „Pasteet“.

Suspenjaks kutsub mind minu parim sõbranna. Sellel hüüdnimel on ka oma tekkelugu: Seisin sõbranna juures koridoris ja ootasin, kuni ta riidesse saab. Ütlesin talle täiesti tähendusetu sõna „Suspenja“, mille peale ta vanemad kõik mulle „head aega“ ütlesid (vene keeles on teatavasti „do svidanja“, sarnane sõna). Hakkasime sõbrannaga seepeale naerma ja nii see sõna minuga seostati.

Tjuhaks kutsub mind mu vend (Nastja-Nastjuhha-Tjuhha).

Näited: Tallinn – Maria, 17 a

- Minu hüüdnimed on Maša, lepatriinu, koška, skorpionka ja Marusja. Need hüüdnimed panid mulle mu vanemad, klassikaaslased ja sõbrad, kellega ma Valgevenes jalutan. Hüüdnimi Marusja pandi mulle, sest see on hellitav nimi. Hüüdnimi Maša tuli nii, et me õppisime vene keelt ja see on lühinimi nimest Maria. Lepatriinu – panid mulle klassikaaslased, sest ma tegin naljakat nägu, mis oli lepatriinu moodi. Koška ja Skorpionka on Valgevenest pärit, seal on ka kõikidel hüüdnimed ja sellepärast pandi mulle ka. Minu eesti keele õpetaja hüüdnimi on Siga, sest ta kannab tihti roosat. Seda hüüdnime teavad paljud meie klassist.
- Peaaegu igal mu klassikaaslasel ja sõbral on hüüdnimi: Kristiina – Krissu, Marleen – Marru, Katrina – Katu, Ann – Annu, Stina – Stinku, Margaret – Marxu jne. Kõik klassikaaslased said oma hüüdnimed nii, et lihtsalt panid hellitavad nimed ja kõik.

Näited: Tallinn – 14 a.

Maris – hüüdnimi Maasi. Selle nime pani mu tädi, mis tõttu ta pani, seda ei tea, kõik isapoolsed sugulased kustuvad mind nii.

Minu sõbranna hüüab mind Mammu. Mammu – Tüdruk on hästi rõõmsameelne, nagu mõni mari.

õde Liisu, sõbranna Katz, neid teavad kõik tema sõbrad ja tuttavad.

Katz ja Liisu on tema nimele sarnanev hellitusnimi.

- Liisu, Kiisu..

Liisu on sellepärast, et mu nimi on Liset

Kiis sellepärast, et see riimub ja siis nagu kunagi kui väiksemad olime mõtlesime kõigile mingid lood.

Näited: poisid– 14 a.

Koit - Minul on kodus hüüdnimi Kiku ning selle pani mulle minu õde, kes ka ainukesena mind niiviisi kutsub.

Sama aga ka koolis: Hüüdnimesid on palju nn Kiku, Mellu, Miku, Riku, Jürks, Jürka (-Jürgen), Matu, Miku (Mihkel), Kev (Kevin).

(Kristjan): Minu hüüdnimi on Kalkun, ma ei mäleta kes mulle selle pani aga ma arvan et Karl-Mattias. Mu hüüd nimi pandi mulle mu perekonnanime järgi, see on Kalamets. Kalkuniks kutsuvad mind kõik mu sõbrad. Ma tean, et Geiri hüüd nimi on banaan ja Kevini hüüd nimi on Kev. Kõiki oma sõprade hüüdnimesid ei jõua ma üles lugeda sest see võtaks terve aasta. Geir sai oma hüüdnime oma vanaema järgi ja selle järgi et ta on argpüks. Kevin sai oma hüüdnime oma enda nime järgi. Ta nimelt on vaid 2 tähte tagant ära võetud

Näited: Andre – 16

- (Andre): Minul on mitu hüüdnime, millel on erinevad alged. Praegu on aktiivselt kasutusel „Annu“, mis tuleb mu nimest Andre, mille panid mulle mu klassi tüdrukud, kuna seda on lihtsam ja mõnusam öelda. Praegu kutsuvad mind selle nimega paljud mu enda klassi inimesed, nii poisid kui tüdrukud. Nimest tulenevad veel Nants ja Andu, kusjuures esimene on tuletus mu isa nimest Ants ning Andu nimi, millega mind väiksena kutsuti.
- Lisaks olen saanud hüüdnimesid tänu sarnasusele teiste inimesega või tänu oma tegevustele. Seega on mind kutsutud/kutsutakse näiteks: Potter, Ummipummi, Copperfield.
- Hüüdnimesid saavad paljud, millest enamus on tuletatud nende nimest (Oskar – Ossu, Ott – Otu, Urmo – Ummi, Kristjan Eerik Kaseniit – KEK jne.) või osad pandud kohati hetkesuvade järgi (Martin – Tuša, Edvard – Titsu jne.). Sellised nimetused on kohati ka inimeste enda poolt pandud ning on teada üle klassi ning väljaspool klassi kasutatakse harva.
- Nimed, mis on inimeste endi poolt neile pandud, ei oma tihti mitte mingit seost nende enda nimegi ja on sageli võetud nende internetiportaalide kasutajanimest nagu näiteks: Kathleen – Karu; Katheriin – Tibu; Rando – Ranits.

Näited: klass - 15 a.

(Kristiina): Ma ei mäleta kes mulle need hüüdnimed pani aga ajapikku on mulle pandud sellised hüüdnimed: Krissu, Kris, Kiku, Tünnu, sportlane, suusa kuninganna, Kriss.

klassikaaslaste ja sõprade hellitavad nimed on: Maria – Maša, Marleen – Marru, Katrina – kata, Kätlin – Kätu, Sille-Liis – Sillu, Kevin – kev, Mihkel – Miku, Marianne – Mannu, Karoliina – Küpi, Linnu jpm. Igaühe saamislugu ma ei mäleta.

- 17-a. /---/Toredamad hüüdnimed on näiteks Morsatola, Ratsaloom, Palmirasv (?), Palmeister (?), Pentadeka ja Heksadeka.

Näited: Tartu - 12

- Hüüdnimedeks on meil tavaliselt enda nimed, aga kui ka on, siis nagu enda nimi lühemana. Ehk siis Katriin-Katu, Margaret-Marga, Meriline-Merka jne...
- Mul on endal hüüdnimi ja see on: Kodus: Katriin, Trintsik, Triinu, Trints. Koolis: Katu, Kats, Katriin. (Heal lapsel mitu nime =))
- Kooli hüüdnimed pani mulle minu eelmine pinginaaber Margaret ja kodused on pannud ema, isa ja õde. Koolis hüüdnimedega kutsuvad mind minu klassi inimesed ja teistega kodused. Me oleme oma klassis pannud ka üksteisele hüüdnimesid: Margaret –Marga, Doris – Dorka, Merilin – Merka jne.
- Lugu hüüdnime saamisest: Alguses ma kutsusin oma sõpsi Margaretti Marksiks, aga talle see nimi ei meeldinud ja ma hakkasin teda Margaks hüüdma.

Näited: Tartu - 12

- Sõpradega räägin kõigest ja meil on üksteisele pandud hüüdnimed loomade järgi: põder, muul, tigu, mammut, küülik, rott ja orav. Põder olen mina. Muul on tulnud kangekaelsusest ja jonnakusest, tigu aeglusest, mammut heasüdamlikusest (kuigi öösel mammutit kohates tekib tunne, et näed rappija Jack-i), küülik on selline väike ja armas ning rotile tuli nimi hetkeajendil ja viimaks orav on selline hea inimene, kellele võib alati kindel olla ja püsib vaikselt asja kallal – tema suudab ka talvel märgadest puudest lõkke püsti teha.

Näited: Tartu - 12

- Hüüdnimedeks on meil tavaliselt enda nimed, aga kui ka on, siis nagu enda nimi lühemana. Ehk siis Katriin-Katu, Margaret-Marga, Meriline-Merka jne...
- Mul on endal hüüdnimi ja see on: Kodus: Katriin, Trintsik, Triinu, Trints. Koolis: Katu, Kats, Katriin. (Heal lapsel mitu nime =))
- Kooli hüüdnimed pani mulle minu eelmine pinginaaber Margaret ja kodused on pannud ema, isa ja õde. Koolis hüüdnimedega kutsuvad mind minu klassi inimesed ja teistega kodused. Me oleme oma klassis pannud ka üksteisele hüüdnimesid: Margaret –Marga, Doris – Dorka, Merilin – Merka jne.
- Lugu hüüdnime saamisest: Alguses ma kutsusin oma sõpsi Margaretti Marksiks, aga talle see nimi ei meeldinud ja ma hakkasin teda Margaks hüüdma.

Siseringi lood- meie varandus

*Mladtši nauchnõi sotrudnik,

- Professor Artjomova

- Tore lugu akadeemikuga:

„Menja tože Zaitšikom nazõvajut“